

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: *DUMINEC'A.*

PRETIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a:
Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr.
Pentru Romani'a si strainetate:
Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.

PRETIULU INSERTIUNILORU.

Pentru publicatiunile de trei ori ce continu
cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.
si mai sus 5 fl v. a.

Correspondentiele sè se adreseze Redactiune

BISERIC'A si SCÓL'A.

Pr' banii de prenumeratiune la

TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.

Religiunea cá factorulu principalu de productiune.

(Disertatiune tiénuta de Augustin Hamsea in sal'a mare a seminariului din Arad la 24 Ianuaru 1892.)

Se fim, seau se nu fim aici pre pamentu, nu sta in puterea nóstra; dar se fim ceea ce trebuie se fim dupa natur'a si scopulu, pentru carele suntem, si traim aici, depinde in prim'a linia dela noi.

Cá se putem traí, si cá se-ne putem desvoltá, cá se-ne putem urmá cu sporu si cu succesu mersulu spre perfectiunea crestinesca. — si prin acést'a se-ne pôtem intemeiá o bunastare vremelica si vecinica, ne trebuiescu o multime de bunuri. Pentru esistenti'a si desvoltarea nóstra ne trebuiescu: mancare, imbracaminte, locuintia si alte bunuri materiale; ér pentru cá se-le putem cascigá tóte acestea, si cá se-le putem folosi astfelu cá prin ele se-ne inlesnim desvoltarea nóstra, ne trebuiescu o multime de eunoscintie spirituale, si ne trebuiescu, cá se-ne formám inim'a si vointi'a nóstra astfelu, — cá se putem tiéné cumpan'a drépta intre bunuri si pretensiuni; si pretensiunile nóstre se fia in adeverata si drépta proportiune cu bunurile, de cari dispunem, si cu scopulu, pre carele lu-urmarim prin viétia.

Intru a cascigá si posede aceste bunuri, si intru a-le folosi, si prin ele a face usu de viéti'a si esistenti'a nóstra aici pre pamentu conform scopului celui mare, pentru carele suntem aici, consiste intréga lupt'a omului pentru esistentia si desvoltare.

Mijlócele, prin cari omulu si-póte cascigá si in-susi aceste bunuri, se numescu factori de productiune. Deosebim urmatorii factori de productiune, si anume: a) paméntulu si clim'a, b) lucrulu, c) capitalulu, si d) religiunea.

Paméntulu si clim'a dau omului o multime de bunuri. Unele din acestea, precum sunt: aerulu, ap'a, caldur'a si lumin'a sórelui si altele, — ni-le da paméntulu si clim'a gratuitu si fara nici o con-

lucrare din partea nóstra. Altele inse, precum sunt: metalele, mineralele, sarurile, materiile pentru chana, locuintia si imbracaminte, ni-le da paméntulu numai lucrând si omulu alaturia cu puterile vecinic lucrátorie si productive, depuse de Ddiu in universu. Omulu trebuie se intre in sínulu pamentului, cá se scóta bunurile aflatórie acolo, seau se brázdeze, si se cultive prin lucrulu seu suprafaci'a pamentului, cá se-i crésca tóte acele bunuri, de cari are trebuintia pentru esistentia si desvoltare. Astfelu lucru, cá activitate productiva a omului, indreptata spre a obtiené unu bunu órec-arele, devine alu doilea factoru de productiune. Prin lucru omulu ajunge doue rezultate mari, si anume: pre de o parte casciga bunuri noue, seau maresce valórea si pretiulu bunurilor deja esistente, ér pre de alt'a si-intaresce puterea si capacitatea de lucru si de productiune pentru viitoriu, si se nobilitéza pre sene.

Bunurile cascigate prin lucru parte le intrebuintiéza omulu la sustiénerea si desvoltarea s'a, parte le pastréza, si folosesce, cá cu ajutoriulu lor se cascige mai usior si mai cu inlesnire decât mai nainte bunuri noue. Bunurile pastrate prin lucru si folosite pentru a cascigá cu ele bunuri noue, le numim **capitalu**.

Capitalulu este pre de o parte acea reserva de bunuri, pre carea omulu o intrebuintiéza, cá se cascige bunuri noue, ér pre de alt'a, sum'a cunoscintielor si esperientielor cascigate prin lucru in trecutu, pentru a cascigá cu mai multa inlesnire bunuri noue in viitoriu. Deosebim deci unu capitalu materialu, carele consiste in bunurile materiale, de cari dispunem, si deosebim unu capitalu spiritualu, carele consiste in sum'a cunoscintielor si desteritátilor, pre cari le posedem, pentru cá pre bas'a esperientielor si indemanárilor cascigate prin lucru nostru din trecut, se putem cascigá mai usior si cu mai putiéna oste-néla bunuri noue in viitoriu.

Paméntulu si clim'a dau omului continuu si in modu nentruptu tributulu lor: omulu din a s'a

parte lucréza, si casciga; ér capitalulu folosit inlesnesce cascigarea de bunuri noue; si dupa ce tóte aceste bunuri au menitiunea, cá se inlesnéscá omului lupt'a pentru existentiá si desvoltare, si chiar se-i faca placuta petrecerea s'a aici pre pamentu, — urmarea naturala ar fi, cá inmultindu-se bunurile materiale, si inmultindu-si omulu cunoscintiele spirituale si capitalele, prin cari si-casciga aceste bunuri — se aiba mai multa multiemire, si mai multa placere de viétiá.

Realitatea inse demustra, si dovedesce in multe epoce ale istoriei chiar contrariulu; ér pentru orientare amintim aici urmatórele doue casuri fórte remarcabile in acésta privintia, si anume:

Când s'au inmultit in statulu celu puternicu alu Romei bogatiéle si bunurile materiale, — de odata cu bogatiéle s'au incuibat in Rom'a si coruptiunea, si consecinti'a a fost, ca a trebuit se urmeze decadinti'a; ér Rom'a cea puternica a trebuit se apuna. Astadi sunt in Europ'a si in genere in lume agramadite multe capitale, si multa bogatiá de bunuri materiale; si omulu, si popórele dispunu astadi de insemnate capitale, si respective cunoscintie spirituale de a-si cascigá in modu usioru tóte bunurile de lipsa pentru esistentia si desvoltare. Capitalele materiale si capitalele spirituale, de cari dispune astadi omenimea, sunt mult mai mari, decât in ori care perióda a istoriei trecutului. Dar multiemire totusi nu esista. Din contra grevele de lucratori, sinuciderele cele multe, si fara asemanare multe, in reportu cu trecutulu, precum si crimele cele dese, sunt dovedi, durere, sêmtite, — ca Europ'a si lumea este subminata de o generala nemultiémire.

Ne întrebám de unde provine acésta nemultiémire?

Si nu aflám altu respunsu, decât, ca inventiunile timpului nostru: aburulu si electricitatea, si preste tot avéntulu luat pre terenulu industriei, comerciului si comunicatiunei au produs multe bunuri, si cu multimea bunurilor au produs si mult mai multe pretensiuni, de cum aveau ómenii in trecutu. Inmultindu-se pretensiunile ómenilor in tóte clasele societáti s'au inmultit tot de odata aplecarea omului spre mai multa comoditate, spre o viétiá usióra, fara griji si fara multa ostenéla, spre unu traiu bunu pentru diu'a de astadi, si fara privire si considerare la diu'a de mane. In acelasi timp rezultatele in adevêru mari, obtiênute in timpul din urma pre terenulu mecanice si industriei, si pre terenulu inmultirei cunoscintielor de a cascigá bunuri materiale au produs in omu acea sumetiá, carea se manifestéza in ateismu, si in indiferentismulu religionariu, in lipsa de cuviintia si in lacomi'a dupa bunuri materiale si dupa comoditate, — impreunata cu o sêmtita lipsa de disciplina.

Faptulu nemultiémirei generale, ce apésa atât de greu asupra lumii de astadi, este o dovéda, credem, de ajuns, ca bunurile, pre cari le produce o-

mului pamentulu si clim'a, lucrulu si cãpitalulu, nici pre de parte nu-lu potu multiemi, daca omului i-lipseste unu altu factoru de productiune, — carele se sadésca, si se alimenteze in omu o putere conductória, carea se-i modereze pretensiunile, si carea se-lu invetie a-se scí folosi de viéti'a si esistenti'a s'a, precum si de bunurile materiale si de cunoscintiele spirituale, de cari dispune, conform naturei sale si scopului, pentru carele traiesce aici pre pamentu, disciplinandu-se pre sene si disciplinandu-si pretensiunile astfeliu, cá odinióra si in totu timpul se póta dá seama in deplina consciintia asupra modului, cum a întrebuintiat talantulu, pre carele lunumim viétiá.

Pentru a pune capetu acestei nemultiémiri, capetele luminate si statele lumii s'au ocupat, si se ocupa din resputeri a aflá mijlócele corespundiétorie spre a dá o buna solutiune asia numitei cestiuni sociale.

S'au facut multe incercári in acésta directiune, si anume atât pre terenulu educatiunei, cât si pre terenulu vietii de statu, precum si prin incercarea de a regulá in unu modu mai ecuitabilu reportulu dintre lucrulu si capitalu. Dar rezultatele pana acum celu putiên s'au aretat nesatisfacetórie. Scól'a cu a-deverate a inmultit, si a generalisat in mesura mai mare, de cum era acést'a inainte vreme, cunoscintiele ómenilor, dar in genere nu i-a facut mai buni, mai capaci a-se discipliná pre sene si a-se iubi unulu pre altulu, nu le-a potut imprimá in inima acelu modu de gandire si actiune, carele se corespunda in deplina mesura cu natur'a si scopulu vietii omenesci. Statele si-au schimbat in multe pãrti formele de guvernare, dar n'au potut se afle calea si mijlócele, prin cari se faca se dispara nemultiémirea. Pre terenulu reportului dintre capitalu si lucratori inca s'a facut multe incercári, dar faptu este, ca chiar in statele, in cari sunt agramadite mai multe capitale, si sunt mai multe, si mai latite întreprinderile basate pre capitale mari, acolo este mai multa nemultiémire.

Si n'au succesu aceste incercári din motivulu, ca in educatiune si in diferitele forme ale vietii omenesci nu s'a dat religiunei importanti'a si influinti'a, pre carea o merita, cá factoru principalu, de productiune, cá factorulu mentu se fia sufletulu vietii omenesci, motorulu, carele conduce, si dirigéza pre omu, intru a-si întemeiá o buna stare prin unu mersu continuu si nentreruptu alu sêu spre desvoltare si perfectiunea crestinéscá, — si carele singur este in stare se faca pre omu a pretiui si întrebuintiá bunurile, de cari dispune, numai intru a-si inlesni mersulu sêu spre perfectiunea crestinéscá.

Vedem adeca noi ómenii in fiecare momentu faptulu, cá o di se duce, si alt'a vine, cá se-i ocupe locul. Si diu'a, carea se duce, si diu'a, carea vine vorbesce de o potriua cu omulu. I-spun adeca ambe

aceste dile ceea ce elu vede si scie, dar ceea ce nita mai usior si mai adese-ori. I-spunu adeca, ca dilele lui sunt numerate, ca va fi unu timpu, in carele dânsulu nu va mai fi aici. I-spunu, ca nu este stepanu preste viéti'a s'a. Ér daca omulu nu este stepanu preste viétia, precum faptice nu este, pre de alta parte, daca viéti'a este unu bunu pretiosu, ba celu mai pretiosu bunu alu omului, precum o dovedesce acést'a chiar ingrijirea omului de a-si-o conservá: atunci ar urmá neaperat, cá omulu se folosésca acestu bunu atât de pretiosu, cá intru tóte se corespunda scopului mare, pentru carele i-este datu. Intru a aflá si a constatá, care este propriamente acestu scopu, s'au straduit tóte capetele luminate ale lumii, de când ea esista, — cá astfeliu afland si constatand, carele este scopulu supremu alu vietii, se póta aflá si mijlócele, prin cari omulu se póta ajunge cu deplin succesu acestu scopu.

Si nu se póte negá. Straduintiele si sbuciumá-rile mintii omului in acésta directiune au facut multa lumina. Mintea omenésca a staverit in forma legile cugetárii, prin ee in forma a facutu neaperat mari servitie progresului omenimei. Când constatám cu privire la forma aceste rezultate insemnate ale mintii omenesci, — nu o putem afirmá acést'a in materia, pentru ca doue casuri, pre cari voim a-le amintí, vorbescu contrariulu, si anume: Aristotele, marele cugetatoriu alu anticítatii, omulu, carele a pus in forma legile cugetárii, in materia a staverit teori'a sclaviei; ér in timpulul mai nou ómeni luminate au introdus in lume materialismulu cu teoriile despre putere si materia. Teori'a lui Aristotele despre deosebirea intre omu si omu a tienut veacuri multe partea cea mai insemnata a omenimei in sclavía; ér materialismulu timpulul mai nou a produs recél'a si indiferentismulu facia de religiune si biserica, si tendenti'a de a trái de astadi pre mane, in comoditate si fara multa ostenéla si fara a gandí la diu'a de mane.

Asupra teoríei de domni si sclavi religiunea si biserica lui Christos a biruit; si va biruí de sigur si asupra ideilor materialismului, pentru ca religiunea si biserica nu combate materi'a si bunurile materiale; ci pretinde numai unu singuru lucru, si anume: cá omulu se privésca in materia, si in bunurile materiale unu mijlocu spre scopu, dar nu unu scopu, seau chiar scopulu supremu alu vietii omenesci.

Avem neaperat trebuintia noi ómenii de bunuri materiale, cá se putem trái, si se-ne putem desvoltá; dar nu ele sunt scopulu vietii nóstre, pentru ca realitatea ne-a convins, si continua a-ne convinge, ca ele singure de sene nu ne potu ferici; si fericirea nóstra trebue se-o cautám aiurea, si anume in alte bunuri superióre bunurilor materiali; in multiemirea nóstra interna eu ceea ce suntem, si cu ceea ce putem obtiéné in viétia si prin viéti'a si activitatea nóstra.

Paméntulu, preste carele este cineva stepanu cu tóte rodurile lui nu ne póte multiemí, indata ce gandim, ca va veni unu timpu, in carele nu noi, ci altii lu-vor stepaní, si vor gustá din rodurile lui. Lucrulu, acestu insemnatu factoru de productiune si bunastare, omulu póte se-lu privésca de unu chinu pentru sene atunci, când vede, ca altii carii au lucru mai usior, decât dânsulu, seau chiar traiescu fara lucru din venítulu capitalelor, de cari dispunu. Ér capitalulu, acésta insemnata putere a timpulul nostru, póte se devina pentru omu unu isvoru de nefericire atunci, când gandesc, ca va veni unu timpu, in carele se-se desparta de elu.

Este deci, si remane faptu, ca singuri de sine acesti trei factori de productiune: paméntulu si clim'a, lucrulu si capitalulu cu tóte bunurile, pre cari le producu, nu multiemescu, si nu potu ferici pre omu, duca omulu, carele dispune de rodurile lor nu are de conducétoriu alu vietii sale pre alu patrilea factoru de productiune: religiunea.

Religiunea, si numai religiunea Domnului nostru Isus Christos, resolvesce omului in modu nimerit întrebările cardinale ale vietii, si anume: cine este omulu? Cine i-a dat esistenti'a? In ce reportu traiesce omulu cu Celu ce i-a dat esistenti'a? Care este scopulu supremu alu vietii omenesci? si cari sunt mijlócele, prin cari omulu póte se ajunga acestu scopu cardinalu alu vietii nóstre?

Respondiënd omulu cu solutiunea, pre carea o da acestor întrebări religiunea crestina, — viéti'a s'a aici pre paméntu o privesce de unu daru alu lui Ddieu, ér paméntulu si clim'a, lucrulu si capitalulu de nesce mijlóce, prin cari se obtiéna scopulu, pentru carele traiesce pre acestu paméntu: a semanarea lui Ddieu, prin implinirea cu placere si deplina conscientiositate a detorintielor, impreunate cu viéti'a.

Privind din punctulu de vedere alu religiunii crestine: paméntulu, pre carele lu posedem, lucrulu si capitalulu, cá factori de productiune, ni-se infacisíeza in urmatoriulu modu, si anume:

Preste paméntulu, pre carele lu posedem, devenim stepani seau prin moscenire, seau prin aceea, ca-lu cascigám dela altii prin ceea ce am potut agonisí din lucrulu manilor si mintii nóstre. In ambe aceste casuri paméntulu, pre carele lu posedem, si stepanim, ne impune mari detorintie. Daca l'am moscenit, paméntulu ne spune, si ne chiama, cá se-lu lucrám, si ingrijim astfeliu, cá prin lucrulu manilor si mintii nóstre se pretiuim, si se binecuvéntám amintirea acelor inaintasi ai nostri, dela cari l'am moscenit, — conservandu-lu si inmultindu-lu pentru a-ne acoperi cu rodurile sale trebuintiele nóstre, si pentru a inlesni viéti'a si desvoltarea urmatorilor nostri; ér daca l'am cascigat noi insine, elu ne chiama, si ne spune, cá prin o buna ingrijire si cultivare se pretiuim intr'ensulu rezultatulu lucrului si alu crutiárii nóstre: se-ne pretiuim pre noi insine.

In ambe casurile pamântului ne mai spune unu lucru, carele este si mai insemnatu, decât cele amintite mai sus, si anume: ca pamântulu, pre carele lu-posedem, nu este alu nostru, ci pamântulu acest'a este alu Domnului; ér noi suntem numai lucratori si usufructuari ai lui. Lu-stepanim adeca, cá se-lu lucrâm, si se-i folosim rodurile pentru trebuintiele si fericirea nôstra si pentru prêmarierea lui Dumnedieu, lucrandu-lu si ingrijindu-lu astfelu, cá in lucrulu si ingrigirea nôstra, se-se véda tendenti'a de a continuá man'a Creatória a lui Ddieu.

Astfelu omulu religiosu privesce in pamântulu, pre carele lu-posede, unu lucru santu, despre a carui'a lucrare si ingrigire, conservare si inmultire are se dea odinióra seama lui Ddieu si urmatorilor sei.

Cu privire la lucrulu, cá alu doilea factoru de productiune constatâm, ca din timpurile paganismului si ale vietii feudale a mai ramas inca in lume ideia gresita, ca lucrulu ar fi unu blestemu pre neamulu omenescu, o afacere degradatória pentru omulu nobilu. In faci'a acestei idei gresite religiunea lui Christos a dat lucrului adeverata lui sanctiune in vecinicile cuvinte ale Domnului: „Tatalu meu pana acuma lucréza, si eu lucrezu;“ si astfelu religiunea crestina a facut din lucrulu unu mijlocu, prin carele omulu cinstesce pre Ddieu, si da seama faptice, ca traiesce in legatura cu Dumnedieu.

Principiulu fundamentalu alu religiunei crestine cu privire la lucrulu cá factoru de productiune, este, ca lucrulu este o rogatiune. Si precum omulu in rogatiunile sale si-inaltia mintea si inim'a catra Ddieu, cá se-se faca partasiu de ajutoriulu Lui celu pré inaltu: tocm'a asia inaltia lucrulu pre omulu la Ddieu, cá pre de o parte se-si póta insusi pentru sustiènere si desvoltare rodurile lui; ér pre de alta parte se-se nobiliteze, si se-lu intarésca in calea s'a spre scopulu supremu alu vietii: a s e m a n a r e a l u i D d i e u .

Man'a creatória a lui Ddieu vecinic lucréza, sustiène, si promovéza armonia, ce o vedem domnind in universu; ér man'a lucratória a omului este menita a continuá pre pamântu man'a creatória a lui Ddieu, a-lu nobilitá si intari pre omulu in contra ispitelor vietii, si a sustiène si promová armonia in lumea morala aici pre pamântu.

Cu privire la capitalu, cá alu treilea factoru de productiune, ideia fundamentala a religiunei crestine este urmatória: c a p i t a l u l u e s t e o f u n c t i u n e .

Si precum dupa ideile religiunei crestine intréga vietia omului, conform scopului, pentru carele suntem aici, trebuie se fia o slujba bine primita inaintea lui Ddieu: tocma asia tot ceea ce avem, fia cá si capitalu in bunuri materiale, seau cá si capitalu in cunoscintie spirituale, seau cá si capitalu moralu — trebuie se folosim, si activâm astfelu, cá binefacerele capitalelor, de cari dispunem, se-se reverse nu

numai asupra nôstra, ci si asupra societátii omenesci, careia apartiènem.

Privind capitalistulu capitalulu sêu din punctulu de vedere alu religiunei crestine, elu nu esplotéza pre lucratoriulu seu, ci lu ajuta si i-inlesnesce, si face placuta lupt'a pentru esistentia si desvoltare; ér lucratoriulu privind lucrulu sêu din punctulu de vedere alu religiunii crestine, si-pune bucuos puterile sale in servitiulu omenimei, si ale capitalistului-stepanu, pentru ca sub influenti'a ideilor religiunei crestine lucrulu manilor sale si-afia totdeun'a resplat'a meritata.

Privind omulu si facénd intrebuintiare de pamântulu, pre carele lu-posede, de lucrulu si de capitalulu sêu sub influenti'a si conducerea religiunei crestine, — acestu modu de gandire si actiune lu-inaltia spre o lume ideala, in carea religiunea si biseric'a, vointia lui Ddieu, devine intru tôte stepana asupra modului de gandire si actiune alu omului, umanitatea inaintéza, institutiunile de binefacere, sanctuarele si artele inflorescu, ér nemultiemirea omului se imputièneza, si dispare; si in carea omulu stepanitu de legea Domnului nu cunósce necazulu si durerea, pentru ca in totu ceea ce face, si ceea ce i-se intempla, vede si sênte iubirea cea nemarginita a lui Ddieu facia de neamulu omenescu.

Inaltiati in acésta lume ideala vedem imperati'a lui Ddieu, in carea stepanesce in deplina mesura vointia Lui. Necazulu si durerile incéta, si se inlocuescu prin vecinica bucuria. Audim in acésta lume glasulu Domnului, carele ne chiama la fericire pre toti de o potrivita. Audim in acelasi timp si alte glasuri multe, prin cari se esprima, si vorbesce cu noi Glasulu Domnului. Ne sunt cunoscute aceste glasuri, pentru ca sunt glasurile parintilor si inaintasilor nostri. Aceste glasuri ne spunu: „Am trait, si am suferit in lume, cá se-ve lasâm cea mai pretiósã moscenire, primita dela Domnulu: credinti'a in Dumnedieu. Intariti-ve si inaintati dilnic in acésta santa credintia si tôte vi-se vor adaoge voue, pentru ca nu cunósce durerea, si ride de necazuri omulu, carele pórtã pre Ddieu in inim'a s'a.“

Protocolu

luat in conferinti'a a IV-a a reuniurei cercuale a invetiatorilor rom. gr. or. din dispartimentulu Ienopolei (B.-Ineu) tienuta la 12/24 Martie 1892 in comun'a Cermeiu.

Siedinti'a I.

Presenti au fost: presedintele Paul Dum'a, invetiatorii: Vasiliu Balanu din Ienopolea; Romul Popoviciu si Iulian Butariu din Seleusiu-Cighierela, Paul Sigartau si N. Groz'a din Apateu; N. Penti'a si Teodor Daul din Siomoschesiu; Vasiliu Olariu din Zarand; George Crucean din Sicul'a; N. Mangu din Vadas, N. Nadaban din Berechiu; Aron Erco din Iermat'a; Petru Costin din Morod'a; N. Leu din Tal-

posiu; Ivantie Vid din Bocsig; Simeon Albu din Cermeiu.

I.

In diu'a mai sus disa la órele 9¹/₄ membrii presenti adunandu-se in s-t'a biserica din Cermeiu, asistand la celebrarea chemarei Duchului s-tu, dupa finirea carei'a presedintele conf. Paul Dum'a invetiatoriu in Ienopolea, prin unu: „bine a-ti venit fratiloru“, intimpina pe membrii adunati in sal'a de invetiamentu si prin o vorbire acomodata intre frenetice urári de: „se traésca“ dechiara siedinti'a de deschisa.

II.

Conform programei staverite la ordinea dilei urméza:

a) Disertatiunea invetiatoriuului Iulianu Butariu „Mesurile vechi in raport cu mesurile nóue séu metrice“ care din partea conf. se ia la cunoscintia cu placere.

b) Prelegerea practica din studiulu „Geografie“ de invetiatoriuului Simeon Albu tienuta cu scolarii sei in scól'a din Cermeiu a fost ascultata de cei presenti, urmand espunerea mai multoru observari speciale din partea membrilor: Vasiliu Balan, Romul Popoviciu, Paul Sigartau si Teodor Daul; ér din partea conmembrului Iulianu Butariu se face observarea in general, cà studiulu „Geografie“ nu s'a tractatu succesive in mod sistematicu, nici s'a tienut in vedere principiulu „dela aprópe la departe, dela cunoscutu la necunoscutu;“ ci de ici colea neavënd nici o forma si cu atât mai putienu — rezultatulu doritu — deci propune ca: acésta materia se se tracteze inca odata de catra invetiatoriuului Simeon Albu, si acestu obiectu vine a-se luá in program'a siedintiei proxime, care propunere conf. o primesce cu unanimitate.

c) Autenticarea protocolulu siedintiei premerse, carele pe langa câteva modificari — prin o comisiune esmisa spre acelu scopu — se autentica.

Fiind timpul inaintat, presedintele anuncia inceperea siedintiei a II-a la órele 3 dupa amédi, siedinti'a se radica.

Siedinti'a II.

Presenti: presedintele Paul Dum'a din Ienopolea; Romul Popoviciu si Iulian Butariu din Seleusiu-Cighierelu; Paul Sigartau si N. Groz'a din Aparteu; George Crucean din Sicul'a, Vasiliu Olariu din Zarrand; Petru Costin din Morod'a; Aron Erco din Iermat'a; N. Leu din Talposiu, Teodor Daul din Somoschesiu; Simeon Albu din Cermeiu.

Afara de acesti membrii au mai asistat cá onoratori; Domnii: Iuliu Vadas preotu reformatu din Cermeiu; Atanasiu Popoviciu preot. rom. gr. or. din Apateu; etc.

III.

Nefiind de fatia notariulu reun. cerc. presedintele provóca conferinti'a a-si alege unu notariu ad-

hoc pentru siedinti'a de adi; conf. alege de atare pe membrulu Iulian Butariu.

IV.

Presedintele 'si esprima parerea de reu fatia de acei membrii, cari s'au indepartatu, neasceptând inchiarea siedintiei; ér fatia de cei absentii de tot, la casu de nu siar legitimá absentia pana la siedinti'a proxima, propune strict'a aplicare a §. 5. din manuducere la afacerile invetiamentulu popularu cu referintia la „reuniuni“ si conf. invetiatoresci; urméza:

d) Prelegerea practica din „studiulu“ Ist. Naturale de invetiatoriuulu Vasiliu Balanu, care nefiind de fatia, nu s'a tienut; avend astfelu a-se luá in program'a siedintiei viitoare.

V.

Presedintele provóca pe notariulu conferintiei pentru cetirea hártiei Dlui presedinte 'a „reuniunei distr.“ de sub Nr. 75/891 precum si a conspectulu membriloru datori reuniunei distr. de pe anii trecuti si anulu curinte — conferinti'a róga pe D-lu presedinte a reun. cerc. a provóca pe toti acei membri restanti de a-si cuitá datori'a, la ce presedintele respunde cà: i-au provocat inca in anulu trecut, dar fara nici unu resultatu — cu referintia la incassarea taxeloru de membrii la reun. distr. de pe anulu curinte, membrii presenti a acelei reun. 'si tienu de sánta datorintia a solvi aceea taxa, cu ocasiunea adunarei gener. a reuniunei districtuale, ce se va tiené Joi si Vineri dupa sf. pasci a. e.

VI.

Conmembrulu reun. cerc. Iulianu Butariu propune, cà tax'a de membru la reun. cerc. se se solvésca neconditionatu pana la siedinti'a proxima, care propunere conf. o primesce, fiind rogatu presidulu cà numai decát se provóce in scris pe fie-care membru — pentru solvire.

VII.

Totu conmembrulu Iulianu Butariu propune: ér conf. primesce adunarea dateloru statistice (intru tóte celea ce privesce scól'a si invetiatori) a tractulu Ienopolea, avënd presedintele a rogá pentru acést'a pe D-nii inspectori cercuali de scóle din tractu, trimitiendu-le totodata si formulariulu de lipsa la adunarea aceloru date.

VIII.

De-órece secretariulu al II-lea Iuliu Tioldan fost membru alu reun. cerc. a repasitu din sinulu acestei reun. cerc. parasind carier'a invetiatorésca — presedintele provóca conferinti'a — cà loculu devenitu vacantu, inca in siedinti'a de adi se se indeplinésca, pentru ce suspinde siedinti'a pe 5 minute, dupa care intervalu conf. la propunerea conmembrului Iulianu Butariu alege cu unanimitate de secretariu a II-lea pe Paul Sigartau.

IX.

Cu privire la loculu pentru tienerea conf. viitoare se decide cà conf. viitoare se se tienia in co-

mun'a Ienopolea (B.-Ineu) la 25 Iuniu st. v. 7 Iulia st. n. 1892.

X.

Presedintele saluta in numele reun. cerc. pe Dnii Iuliu Vadás si Atanasiu Popoviciu pentru interesulu manifestatu fatia de reun. cerc. rogându-i că precum pana acum, asia si in viitoriu se ne onoreze cu presentia D-loru, multiemind membriloru acestei reun. cerc. pentru interesarea de sant'a causa a invetiamentulu popularu si pentru zelulu neobositu doveditu in lucrarile reun. intre entusiastice urări de „se traiésca“ presedintele declara siedinti'a de inchisa.

Cermeiu, la 12/24 Martie 1892.

Paul Duma, m. p.
presediate.

Iulianu Butariu, m. p.
notariu adhoc.

Importanti'a istoriei pedagogice.

(Memoriei neuitatului meu profesoru Dr. Lazaru Petrovici.)

(Continuare.)

De o deosebita importantia a fost invetiamentulu superioru, caci numai celu ce presta usuatele esamene publice, poté aspirá la vre unu postu.

Spre scopulu tineriei acestor esamene, in fiecare cetate se aflá unu edificiu deosebitu, cu mii de chilutii, in cari se inchid — sigilandu-se usi'a — cei ce doresc a prestá examenele, cari apoi in conformitate cu rezultatele obtinute, primesc rangulu, costumulu si insigniile demnitatii lor.

Aceste examene au avut 4 graduri, si anume:

1. „Talentulu in floritoriu,“ la care reusá acela, carele prestá trei examene.
2. Cel ce reusá la acestu esamenu se numia „licentiatu,“ obtienând si unele drepturi; ma numele seu se publicá in provinci'a intréga.
3. Cel ce reusá la acestu esamenu se numia „doctor.“ Acestu esamenu se tiené tot la 3 ani in Peching; doctorulu era primit acasa cu mare pompa.
4. Celu ce reusá la acestu esamenu se numia „membru alu academieii imperiale,“ si poté aspirá la posturile cele mai inalte.

Instructiunea primara se finea cu an. al 14-lea.

Baietii plecau la scóla des de diminetia, unde salutau pre Confuciu si invetiatoriu remâind pâna sér'a.

Démna de atentiune este disciplin'a ce a domnit intre elevi, atât in, cât si afara de scóla.

Elevulu ii erá strict interdis a sarí ori jocá pe strade, ma nici a cantá, atât in, cât si afara de scóla; unic'a recreatiune au fost exercitiile corporale.

Barbatulu carele a lucrat mult la prosperarea Chinesilor a fost:

Confuciu

Nascut la 551 n. de Chr. in provinci'a Ciantong, din parinti de positiunea cea mai inalta.

El a obtienut si postulu de „mandarin,“ avend inse in vedere prosperarea poporulu seu, n'a functionat mult cá atare, ei a intreprins o caletoria cá unu adevarat apostolu prin tóta Chin'a, invetiand pre Chinesi a fi morali, drepti si a iubi pre semenii sei. Mai presus de tóte inse a pretins el supunere si stima facia de parinti si superiori.

El a fost privit din partea Chinesilor de o persóna santa, parerile sale religiose le-a desfasurat in cartea sa numita „Tanteching“, carea este o adevarata biblia.

El a reposat la a. 479 n. Chr.

2. Educatiunea de casta a Indienilor.

Indienii erau de credinti'a, ca creatorulu — Brahma — n'a creat pre toti ómenii pentru unu scopu comunu, ci fie-care, si-are destinatiunea s'a; astmod ei formau 4 clase séu caste osebite, si anume:

- a) Brahminii séu preotii,
- b) Csatrie séu militarii,
- c) Vaisa — visa séu maestrii si
- d) Sudra séu tieranii.

Acésta dividare in caste este condamnabila, caci fie-care membru al unei caste, era condamnat in tóta viéti'a sa a fi membrulu castei sale.

Brahminii erau reprezentantii dieilor pe pamentu, si cá atari dominau peste cele-lalte caste; ei erau invetiatorii si oficialii mai inalti de statu.

Credinti'a lor religioasa se reduce la urmatórele: ei credéu in Brahma séu creatorulu, Visnu séu sustinatorulu si Siva séu risipitorulu.

Ei credéu ca Brahma a creat la inceputu numai spirite bune, cari inse mai apoi s'au lapadat de Dumne-deulu celu adeveratu.

Lumea o considerau de o, adeverata tortura, pentru multele pecate, de cari se póte omulu eliberá numai prin pocaintia, post, rogaciuni si infrinarea postelor.

Cadavrele reposatilor le ardeau, ér cenusi'a lor o aruncau pe ape.

Cartea santa o numesc Veda, carea a esercitatu mare influentia asupra vietii lor.

Famili'a si la ei — cá si la Chinesi — erá respectata, cu osebirá: ca aci femeia se bucurá de o stima mai mare.

Pruncii erau priviti de cea mai mare fericire, fiind de credinti'a ca numai aceia ii eliberédia de torturile infernului.

Invetiamentulu — cá si la Chinesi — se divide in inferior si superior.

Invetiamentulu inferior se reduce la invetiarea cetitulu scrisulu si a calcularii.

Edificii speciale pentru scóle nu aveau, in timpu frumosu se tieneau prelegerile sub umbr'a vre-unui arbore, ér in timpu nefavoritoriu, sub vre unu siopru.

Cetitulu si scrisulu se incepea de odata.

Primele litere le faceau cu unu bátu in nasip, dupa ce inse elevii erau deprinsi, scriau cu unu feru ascutitu pe foi de palmieri; ér mai apoi scriau cu cernéla pe foi de platani.

La Indieni vedem pentru prim'a data aplicându-se monitorii, de unde constatam, ca patria metodei lancastriane este Indi'a.

Elevii mai invetiau unu catechisu budist, impartitu in dóue parti. Partea prima cuprindea 10 porunci, ér a dóu'a diferite reguli de comportare. De o importantia osebita inse a fost invetiamentulu superioru menitu pentru Brahmini, numai lor li era permis cetirea cartilor sante.

Salvatorulu poporulu si reformatorulu invetiamentulu indian a fost:

Budha supranumitu „intieleptulu“

Nascut la 623 n. Chr. din famili'a Gotema.

Retrasu in singuratate a meditat asupra sortii genulu omenescu, si in specialu asupra sortii poporulu seu.

Cunoscend sclavi'a castelor, el le-a stricat, dicend, ca ómenii sunt liberi si egali; ast mod el apare cá unu Salvator alu poporulu seu.

Credinti'a s'a religioasa e urmatórea:

„Esista o fiintia supranaturala, nevidibila, carea

gubernédia lumea." Omulu dupa mórte se unesce cu aceea fiintia, care unire se numesce „Nirvana."

Scopulu educatiunei sale a fost moralitatea si infrenarea poftelor.

Intielepciunea si cugetele sale profunde sunt depuse in cele 10 porunci ale sale, cari asemana mult cu cele crescine. Indienii au fost insufetiti pentru morala, si prin ea pentru dobandirea fericirii ceresci „Nirvana."

3. Educatiunea nationala a Persilor.

Poporulu persicu se tiene de seminti'a zentica.

Prunculu persianu pana la a. al 7 a statu sub ingrigirea mamei, ér dela 7 ani mergea in scólele publice numite „scólele dreptatii."

In acele scóle se propunea cetitulu, scrisulu, a iubi adevverulu si dreptatea, apoi a calari, a trage cu arculu, a aruncá sagét'a s. a.

Nutremantulu eleviloru constá din apa si pane prajita, cari inse o primiau dupa ce stiau lectiunea, respective când voiá supraveghiatorulu.

Monitorii in scóle trebuiau se ajunga etatea de 10 ani, ér supraveghiatorii de 50 ani, avend o portare morala exemplara.

Cu anulu alu 15-lea intre fiecare in tagm'a junilor, primind unu „briu sánt," drept scut in contra inimicului; si numai cu anulu al 25-lea devenea ostasiu.

Diu'a au o multime de ocupatiuni d. e. a urmari pe facetorii de rele, a face exercitii cu spada securea etc. éra nóptea trebuiau junii se dórma inarmati pe la casele publice de intrunire.

Când se ducea regele in fiecare luna la venatóre, luá cu sine jumetate din numerulu junilor, cari erau adevveratele deprinderi militari, deprindindu-se cu tóte neajunsurile precum fóme, sete etc.

Barbati, trecuti de 50 ani, nu erau obligati in timp de resboiu a trece hotarele tierii, ei erau aplicati la justitia si administratia.

Din cele premise potem constatá cá Persii au pus mare pond pe educatiunea militara si morala, a carei rezultate au fost fondarea marelui imperiu persic, care sub Dariu dominá mai tóta Asi'a si Afric'a.

Pe educatiune au pus persii mare pond, caci parintele care nu-si tramitea pruncii la scóla, érá eschis dela tóte dirigatoriile si érá consideratu in clas'a cea mai de jos a poporului.

Persii au cultivat si architectur'a, doveda ruinele famoséi lor capitale de odinóira Persepolis.

Reformatoriulu religiunei persice a fost:

Zoroastru

S'a nascutu in provinci'a Bactriana. Tatalu seu a fost regele Persiei — inse detronat prin regele Asiriei.

El s'a nisuitu se recastige tronulu pentru fiulu seu Zoroastru, acesta inse patrunsu de fericirea poporului si si a omenirei, a lasatu tronulu lui Fulu-regele Nimivei, sub carele se aflá atunci Persi'a, si carele era unu om fórté drept.

Renunciand de tronulu strebun, s'a pus cu diligentia a studiá natru'a, voidnd se devina unu omu erudit.

El a calatoritu prin tóta Asi'a, la Brahmini, Chinesi si pe langa riulu Ganges, tóte cercetarile sale inse au fost lipsite de rezultatulu doritu; caci ceea ce cu atáta ardóre a dorit se afle — dreptatea si adevverulu, — n'a aflat, precum insusi dice: „Pretutindenea inse aflai ca superstitiunea e mai pretiuita ómenilor decât adevverulu. Adevverulu, alu caruia instinctu e atát de simplu, nu órbea atáta, cá ratacirea.

Oh! indoidu-me ca nu-lu voiú aflá pe pamentu mi-pofteam mórtea."

Dupa atátea cercetari s'a retrasu in desiért, unde a meditatú si petrecutu 20 ani.

Credinti'a sa religiósá se reduce la urmatórele:

Fiinti'a creatore Ormuzd lucnesce pretutindenea, in jurulu seu stau 6 spirite bune numite: „santi nemuritori"; tot ce e bunu, frumosu si fericitoru isvoresce din Ormuzd.

Langa Ormuzd se mai afla zeulu sórelui „Mitra", carele vede si aude tóte.

In contra creaturelor lui Ormuzd s'a resculatu dieul intunerecului „Ariman", care lupta inversiunata in eternu nu e decisiva; de aci purcediendu privesce Zoroastru lumea de buna si rea.

Elu intr'altele dice „Iubiti pre Dumnedieu si ve iubiti intre voi unulu pe altulu, inchinati-ve facetoriulu prin sóre, lumin'a dilei si prin foc sufletulu tuturoru lucruriloru, paziti curatieni'a in cugetele, cuvintele si faptele vóstre; faceti bine tuturoru ómenilor, fie macar de ori ce religiune; trairi si muriti credinciosi regentilor vóstrii, platiti tributurile fara cártire, lucrati pamentulu: caci straduatoriu a fi, insémna lui Dumnedieu a servi."

Acestea, si altele sunt invetiaturile sublime ale lui Zoroastru, cari cá fulgerulu s'au propagat, dela Eufrat pana la Indu; prin bravii sei invetiacei numiti „maghi."

Tóte popórele lu ascultau si venerau, fiind totdeauna gata a-si sacrificá si viéti'a pentru el.

Éta ce dice insusi Zoroastru in acestu merit: „De a si fi voitu se-i armez, potém se-mi supun tóta Asi'a, inse iubirea catra omenite — invinse iubirea catra relegea mea, bucuros m'a-si fi lasat de speranti'a — cá se o ved domnitóre, déca pentru densa a-si fi trebuitu se vers sânge."

Din aceste motive, nobilulu Zoroastru insusi si-imprascie maghii sei, rogandu-i a nu-l mai cautá.

Dupa Fulu urmandu tiranulu seu fiu Sardenapal, acesta persecutá grozav pre sermanii maghi ucidiendu-i, ma intentionand a ucide chiar si pre Zoroastru.

Intielegend acést'a Zoroastru s'a decisu a se jertfi insusi, spre a-si eliberá invetiacei de atátea tortui, dupa ce inse a intielesu despre funest'a perire a tuturor maghiloru sei, vediendu ca mórtea sa nu va aduce nici unu folos, si-a schimbat propusulu de a se jertfi.

Alungat, fugí pin Persi'a, Soydiana, Bactriana pana in Arabia, unde in ó pestera depuse cartea santelor legi „Zend-Avesta", de unde apoi s'a dus in Tir.

Din Tir punendu-se pe o corabia, fu aruncatu de sórte in tienutulu „Marsilor", unde a petrecutu in satulu Avia pe tiermurii riului Atern; de unde infricosiatulu resboiu al Pelignilor, lu aruncá in o padure.

La finea vietii lu aflam in padurile si vaile sante ale Egeriei, de unde prin consiliile sale, fórté multu a contribuitu la intielépt'a si pacinic'a domnire a virtuosului seu ginere Numa Pompiliu, al II. rege al Romei.

Atát din viéti'a si despre piele dorintie ale nobilului Zoroastru.

4. Educatiunea preotiésca la Egipteni.

Cultur'a egipténa a in florit cu 2000 de ani inaintea erei crestine; carea are multa asemenare cu a Indienilor.

Egiptenii se impartiau dupa Diodor in 5, ér dupa Herodot in 7 caste; ma si castele se subdivisau in mai multe clase, dupa diversele maestrii.

Beneficiulu acestoru subdivisari a fost, ca fie-care baiatu se deprindea inca de micu in maestri'a, ce avea mai apoi a o imbratisiá; prin ce s'a perfectionatu cu mai mare succesu, in genere inse considerandu, totusi remane o pata négra pe acest sistem de organizatia sociala, caci geniulu creatoru a fost inchis si incatenatu.

Cea mai de frunte casta a fost a preotilor si a militarilor, ei formau cu unu cuventu nobletia statului; totusi casta preotilor domina chiar si peste a militarilor, ma insusi regele dupa suirea sa pe tron, trebuia se se faca membru al castei preotiesci.

(Va urma.)

Iuliu Vuia.

D I V E R S E.

* *Bibliografia.* Dilele acestea a aparut de sub tipariu Istoria biblica a testamentului vechiu si nou, pentru scolele populare de Dr. Giorgiu Popa. Editiunea III. Se afla de vendiare in tipografi'a diecesana din Arad si la autoriulu. Pretiulu 10 cr. nefrancata.

* *Date statistice.* Din locuitorii pamentului, carii se urca la circa 1500 de milone, 475 de milione sunt crestini. 90 de milione dintre acestia sunt greco-orientali. In Europ'a avem 85 de milione greco-orientali si anume: in Rusi'a 68 milione, in Romani'a 4.750,000 in Austro-Ungari'a 3.500,000, in Serbi'a 2 milione, in Bulgari'a si Rumeli'a 2 milione, in Turci'a européna 2 milione, in Greci'a 2 milione, in Montenegro 250,000.

Conchiamare.

Invetiatorii romani gr. or. apartienetori Reuniunei tractului Timisiorei, prin acést'a se invita a participá la adunarea carea se va tiené Joi la 9/21 Aprilie a. c. in scól'a romana din comun'a Mehal'a, pe langa urmatorea

Programa:

1. Invetiatorii adunati de diminétia aci in scóla — la 8 óre vor participá la serviciulu ddiescu „chiamarea Duhului santu“.
2. Deschiderea adunarei.
3. Cetirea raporturilor, si alegerea comisiunilor.
4. Asistarea la prelegerea ce o va tiené invetiatoriulu din locu Ioan Nicolaieviciu cu scolarii lui din obiectele: „istoria biblica“ si „limb'a magiara.“
5. Invetiatoriulu din St.-Mihaiulu-Romanu, Petru Draganu, va tractá cu scolarii din locu „Geografi'a“.
6. Invetiatorulu — presedintele Em. Andreescu va tractá cu scolarii din locu — din „fisica“.
7. „Observári higienice la scriere si cetire“ de D. Sebesian, invetiatoriu in Secusigiu.
8. Observárele membrilor referitóre la modul propunerilor facute.
9. Raportarea comisiunilor asupra raportelor.
10. Diferite propuneri ce eventualu s'ar insinua si face.
11. Hotarirea asupra timpului si locului unde are se se tiena proesim'a adunare.

12. Inchiderea adunarei.

Beregseu, 13/25 Martie 1892.

Emeric Andreescu, m. p.
presied.

Petru Mutiu, m. p.
notariu

Publicatiune.

In diu'a Floriilor a. c. la 8 óre de diminetia se va tiené in Bucovetiu langa Timisiór'a licitatiune minuenda pentru edificarea scólei confes. gr. or. romane din locu. Planulu de edificare si preliminarulu de spese se pot vedé la oficiulu parochial. Cá vadiu se recer 100 fl.

Dimitrie Chiritia, m. p.
presiedintele com. par.

Ioan Surdu, m. p.
not. com. par.

Concurse.

Pentru deplinirea parochiei vacante din Ohaba-Sêrbesca, Prototopresbiteratulu Lipovei, se escrie de nou concursu, cu terminu de 30 zile dela prim'a publicare in fói'a oficiala: „Biserica si Scóla.“

Emolumintele sunt: 1. Un'a sesiune parochiala de 30 jugere, parte aratura, parte fénatiu, cu unu venitu anualu sigur de 250 fl. 2. Birulu si stol'a usuata computeate in venitu mediu anualu de 240 fl. 3. Unu platiu parochialu cu unu venitu anualu de 10 fl.

La olalta unu venitu anualu aproximativ de 500 fl.

Doritorii de a ocupá acést'a parochia, dovedind cualificatiune cel putieniu pentru parochiele de clasa a III, — au a-si subserne recursele lor instruite conform stat. org. si regulamentulu pentru parochii, si adresate comitetulu parochialu din Ohaba-Sêrbesca, — parintelui prototopresbiteru Voicu Hamsea in B.-Lippa, pana la terminulu mai sus indicatu precum si a se presentá in vre-o Dumineca séu serbatóre in s-t'a biserica din Ohaba-Sêrbesca, spre a-si aretá desteritatea in cele rituale.

Ohaba-Sêrbesca 9 Martiu v. 1892.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: VOICU HAMSEA, m. p. protop.

—□—

Pentru ocuparea postulu invetiatorescu la scól'a gr. or. rom. confessionala din comun'a Repsig, inspectoratul Boros-Ineului, cottulu Aradului se escrie concursu cu terminu de alegere de 30 zile dela prim'a publicare.

Emolumintele sunt: 1. In bani gat'a 150 fl. 2. 14 cubule bucate jumetate grau jumetate cucuruza 91 fl. 3. 1 cubul mazere 7 fl. 4. Fên 14 magi 20 fl. 5. 10 stengini lemne, 6 pentru invetiator, 4 pentru scóla 60 fl. 6. conferintia 10 fl. 7. Pentru scripturistica 6 fl. 8. Cuartiru in natura cu gradina.

Competentii la acest post au a-si substerne suplic'a ajustata cu tóte documintele necesarii, adresata comitetulu parochialu, subscrisulu Prototopresbiteru, avend pana la timpulu legalu in vr'o Dumineca séu serbatóre, a-se presentá in biserica din locu, pentru a-si aretá desteritatea in cântare si tipicu.

Repsig, 25 Februaru 1892.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: IOANU CORNEA, m. p. protop. si inspect. scolar.

—□—